

Innspill til ny regjeringsplattform, høsten 2021

Sikre framtidens bonde og landbruk

Matberedskap har fått større betydning for verden og Norge som nasjon. Koronapandemien og stadig tydeligere effekter av klimaendringene har økt betydningen av en spredt nasjonal matproduksjon. Verdikjedene innen matforsyning er samfunnskritisk virksomhet. En styrket matproduksjon, med aktive bønder og bruk av areal i hele landet, er den beste beredskapen landet kan ha. Vi vil føre en landbrukspolitikk som gir nok, trygg og god mat, landbruk over hele landet, økt verdiskaping og redusert klimaavtrykk.

Mat fra framtidens norske jordbruk skal produseres på en bærekraftig måte, som ikke forringer ressursene, som ivaretar økosystemene vi lever av og som bidrar til å redusere den globale oppvarmingen. Samtidig må produksjonen være økonomisk og sosialt bærekraftig helt ut på det enkelte gårdsbruk. De neste åra blir avgjørende for å opprettholde det norske landbruket og sikre rekrutteringa.

Dette må gi grunnlag for at bonden får inntektsmuligheter på samme nivå som gjennomsnittet for andre grupper i samfunnet. Gjennom jordbruksoppkjørene skal det vedtas en opptrappingsplan slik at jordbruket får en årlig kronemessig utvikling som gir jordbruket samme inntektsnivå som andre grupper i løpet av Stortingsperioden.

Gode velferdsordninger er en viktig dimensjon i sosial bærekraft, og for å ivareta helse og velferd for de som har sin arbeidsplass i landbruket/på gården. Bonden må ha sosiale vilkår på linje med andre grupper, det er nødvendig å styrke velferdsordningene i landbruket også med tanke på rekruttering og likestilling.

Fornyng av driftsapparatet både innen husdyrhold og planteproduksjon bidrar til å ruste landbruksnæringa for framtida, til økt dyrevelferd, økt kvalitet på planteprodukter og bedre bondens arbeidsmiljø. Dette krever nå ekstraordinære investeringsmidler.

Vi vil styrke arbeidsdelinga i norsk jordbruk og legge til rette for optimal bruk av arealene. Kanaliseringspolitikken for landbruket krever mer målretta bruk av de økonomiske virkemidlene og tiltak som gir levende produksjonsmiljø i alle deler av landet.

Sjølforsyningsgraden for mat produsert i norsk jordbruk skal økes til minst 50 prosent. Norskandelen i mat og fôr skal økes i alle produksjoner. Forbruksveksten av grønnsaker, frukt og bær bør dekkes av norske varer. Også etterspørsel etter økologisk mat, ferdigmat og vegetarmat bør møtes med norske produkter. Forbruker må sikres informasjon for å kunne ta et aktivt valg ut fra matvarenes opprinnelse.

Klimagassutslippene fra landbruket skal reduseres, samtidig som vi opprettholder produksjonen. Klimatiltak må ikke hindre matproduksjon som utnytter våre naturgitte forutsetninger og økning i sjølforsyningsgraden. Utslippskutt gjennom forbedret matproduksjon og reduserte klimagassutslipp per enhet er en hovedstrategi for klimaarbeidet i jordbruket. Klimaavtalen for jordbruket legges til grunn for videre arbeid.

Et velfungerende importvern er avgjørende for å sikre matproduksjon i alle deler av landet, og for å ivareta sjølforsyning og nasjonal matvareberedskap. Handlingsrommet for importvernet må utnyttes fullt ut, bl.a gjennom fleksibel bruk av krone- eller prosenttoll. Det skal ikke gis økte konsesjoner i eksisterende og nye frihandelsavtaler eller innenfor WTO.

Vi vil legge til rette for økt verdiskaping fra norsk landbruk, gjennom primærproduksjonen, videreforedling, tilleggsnæringer og ringvirkninger i lokalsamfunn. Den landbruksbaserte næringsmiddelindustrien er en sentral del av verdikjeden for trygg mat og kvalitetsvarer til forbrukerne. Den skal ha forutsigbare og konkurransedyktige rammevilkår.

Bondens posisjon i verdikjeden for mat må styrkes. Vi vil sikre like vilkår for aktørene i verdikjede for mat- og drikke når det gjelder tilgang på grossist- og distribusjonstjeneste, og like vilkår i konkurransen mellom leverandørenes produkter og dagligvarekjedenes egne merkevarer (EMV).

Markedsordningene er avgjørende for å sikre avsetning av norsk mat i et avgrenset marked, uavhengig av hvor produksjonen er lokalisert. Landbruk er en biologisk produksjon basert på levende innsatsfaktorer og trenger derfor langsiktig regulering. For å gjennomføre landbrukspolitikken til beste for forbrukere og bønder, må samvirkeorganisasjonenes rammebetingelser styrkes.

Landbruket skal tilby trygg, sunn og næringsrik mat. Geografisk spredt produksjon, god plante- og dyrehelse, god dyrevelferd og liten bruk av medisin og plantevernmidler er fortrinn som skal ivaretas og videreutvikles. At dyr skal ha det godt er en grunnleggende verdi i samfunnet vårt. Nullvisjonen skal gjelde for alle dyrevelferdsaker.

Produksjon av mat, bioenergi og fiber krever bærekraftig arealbruk. I Norge utgjør dyrka mark kun 3 prosent av landarealet. Matjord er en nasjonal ressurs som må forvaltes nasjonalt. All matjord, både dyrket og dyrkbar jord skal gis styrket juridisk vern.

Rovviltpolitikken må sikre beiting og bærekraftig utnyttelse av inn- og utmarka, både utenfor og innenfor rovdyrsonene. Det må være mulig å utnytte beiteressursene i inn- og utmark, også innenfor forvaltningsområdene for rovdyr. Bestandsestimater må kvalitetssikres og skal ikke overskrides. Det skal ytes full erstatning for tap og følgeskader.

Familiejordbruket er ryggraden i norsk landbruk, og eiendomsregelverket skal bidra til å sikre næringa ressurser for å utvikle og videreføre driftsenhetene. Eiendomspolitikken må sikre lokalt eierskap og både bidra til å holde kapitalkostnadene i jordbruket nede og redusere leiejordsandelen. Konsesjonsloven, jordloven og odelsloven må styrkes.

Landbruk er ei kunnskapsintensiv næring. Vi vil legge til rette for økt kompetanse i næringa gjennom naturbruksutdanning, høyere utdanning og målrettet FoU. Det må være kort vei fra forskning til bruk av ny kunnskap hos bonden.

1. Framtidas bonde trenger økte inntekter og investeringsmidler

- Jordbruksoppgjørene må legge til rette for at jordbruket skal sikres en årlig kronemessig utvikling som ligger betydelig høyere enn lønnsutviklingen ellers i samfunnet for å komme opp på samme inntektsnivå som gjennomsnittet for andre grupper
- Etterslepet skal fylles gjennom en forpliktende opptrappingsplan for tetting av inntektsgapet i løpet av stortingsperioden
- Inntektsmuligheter både på små og store gårdsbruk må bedres betydelig, slik at vi sikrer lønnsom produksjon over hele landet
- Etablere ei flerårig investeringspakke utenom jordbruksavtalen på 1 mrd. kr årlig. Spesielt overgangen fra båsfjøs til løsdrift krever ekstraordinære investeringsmidler.
- Øke investeringsmidlene til fornying av driftsapparatet for å styrke velferden for folk og dyr, slik at gårdsbruket blir en attraktiv arbeidsplass og ivaretar god dyrehelse. Investeringene må ta utgangspunkt i gårdens samlede ressurser, og ikke betinge kapasitetsøkning.
- Det felles tallgrunnlaget for jordbruksoppgjøret må fange opp de økonomiske forholdene knyttet til den aktive bonde. Arbeidet i inntektsutvalget for jordbruket må følges opp med et tallgrunnlag som er egna til å måle inntektsnivå i jordbruket.
- Velferdsordningen i landbruket må styrkes. Særlig må bevilgningene til sjukdomsavløsning, svangerskap/fødsel og ferie og fritid økes.

2. Opprettholde et landbruk i hele landet

- Målretta bruk av de økonomiske virkemidlene og tiltak som gir levende produksjonsmiljø i alle deler av landet
- Innføre tak og trappetrinnstilskudd i alle produksjoner
- Beholde kvoteordningen for mjølk, innføre tiltak for å øke andelen eid kvote blant aktive melkeprodusenter og få ned kvoteprisen
- Ny gjødselsforskrift må sikre at omfanget av norsk jordbruk ikke reduseres og at utnyttelse av jordbruksarealet over hele landet sikres
- Konsesjonsgrensene for svin og fjørfe skal ikke økes

3. Økt sjølforsyning er god beredskap

- Styrke kornproduksjonen, særlig til mat, som løpende matberedskap og slik at beredskapslagrene kan fylles med norsk vare
- Legge til rette for en spredt og desentralisert ordning for beredskapslagring av matkorn, såkorn og frø, ved lagring på gården/ eller/og som en del av varestrømmen i Norge
- Planteproduksjonen økes og dyrking av mat prioriteres framfor fôr, gitt omsetningsmuligheter. Satsinga på korn og grønt må fortsette for å utnytte mulighetene for økt produksjon og forbruk av norsk matkorn, frukt, bær, grønnsaker og poteter.
- Legge til rette for økt produksjon av protein og bedre utnyttelse av eksisterende proteinkilder for å øke sjølforsyningsgraden
- Størst mulig andel av fôret til norske husdyr skal produseres i Norge, for et mer bærekraftig landbruk og økt sjølforsyning. Dette krever virkemidler som gjør det lønnsomt å utvikle og bruke norske fôrråvarer.
- Sette et mål om 25 prosent vekst i økologisk areal innen 5 år, med tilsvarende vekst av forbruk av norskprodusert økologisk vare og videreforedling av norske produkter. Vi

vil sikre økonomiske virkemidler for å dekke markedets etterspørsel på økologiske varer.

- Stille krav til at offentlige institusjoner med servering utnytter handlingsrommet innfor offentlige anskaffelser til å benytte norske (lokale) og sesongbaserte råvarer
- Innføre et skolemåltid med norsk (lokal), sunn og næringsrik mat
- Styrke landbruket som kritisk samfunnsfunksjon gjennom formalisert samarbeid med myndigheter på ulike nivå og utvikle beredskapssamarbeid mellom kommuner, organisasjoner og næringsaktører i verdikjeden for mat

4. Landbrukets klimajobb er viktig for samfunnet

- Betydelig økt økonomisk støtte for å gjennomføre klimatiltak i landbruket, både gjennom egne støtteordninger og i jordbruksoppkjøret.
- Norges utslippsregnskap for klimagasser må forbedres slik at alle klimaløsninger jordbruket bidrar med fanges opp og krediteres
- Etablere et Bionova (tiltaksfond klimatiltak og klimateknologi i landbruket) med 10 mrd. kr
- Etablere en klimafondsordning for bonden med skattefordel ved investeringer i klimatiltak
- Regjeringa vil unngå bruk av virkemidler som rammer den norske bondens inntektsmuligheter og konkurransekraft, herunder avgift på norsk kjøtt og avgift på mineralgjødsel, jfr. Klimaavtalen med jordbruksnæringa
- Sikre ferdigstilling og drift av landbrukets klimakalkulator og insentivordninger for at bøndene skal ta den i bruk for å redusere utlipp fra egen gård
- Styrke lønnsomheten i biogassproduksjon både i store sambehandlingsanlegg og i mindre skala
- Sikre virkemidler og løsninger for innfasing av fossilfrie løsninger i landbrukets bygninger og maskinpark
- Legge til rette for økt karbonbinding i jord blant annet gjennom økt beitebruk, bruk av fangvekster og biokull
- Bærekraft i de norske kostholdsradene må ta utgangspunkt i de naturgitte forutsetningene for matproduksjon i Norge, herunder drøvtyggenes sentrale plass i norsk landbruk
- Forsterket satsing på klimatilpasning, herunder forebygging av naturskade og flomvern

5. Styrke importvernet

- Benytte handlingsrommet som Norge har til å veksle mellom kronetoll og prosenttoll utfra hva som til enhver tid gir best beskyttelse
- Ikke gi nye innrømmelser som reduserer norsk importvern og nasjonalt politisk handlingsrom gjennom inngåelse av nye handelsavtaler eller endring av eksisterende avtaler
- Eventuelle nye eller reforhandla frihandelsavtaler skal ha en konsekvensanalyse som legges fram for Stortinget sammen med avtalen
- Styrke RÅK-ordningen med friske midler
- Tette hull i importvernet i nasjonale regelverk, som for eksempel grenseboerordningen (tollforskriften).
- Innføre krav om opprinnelsesmerking i storhusholdning og restauranter

6. Styrke bondens posisjon i verdikjeden for mat

- Pålegge grossist å betjene leverandører til rimelige og ikke-diskriminerende priser
- Krav til begrunnelse fra handelen ved forskjeller i marginpåslag mellom EMV og merkevarer fra industrien. Det må også foreslås tiltak for å begrense kryss-subsidiering mellom uavhengige merkevarer og EMV
- Bedre opprinnelsesmerking av EMV og i samarbeid med næringa innføre felles merkesystem som skiller EMV fra uavhengige merkevarer
- Nedfelle i forskrift at Dagligvaretilsynet gis hjemmel til å føre tilsyn med logistikkområdet og bruken av EMV i dagligvaremarkedet
- Krav om at rabatter følger varen fram til forbruker
- Sette i verk tiltak for å redusere grensehandelen og sikre konkurransekraften til norsk næringsliv
- Fremme og utvikling samvirke som eierform og sørge for at samvirke ikke diskrimineres

7. Markeds- og produksjonsregulering som forutsetning for landbruk i hele landet

- Videreutvikle verktøykassa for markeds- og produksjonsregulering. Omsetningsrådets sjølstendige rolle videreføres
- Balansere markedsregulators rettigheter og plikter for å sikre velfungerende markedsregulering og mottakplikten også i framtida
- Fjerne konkurransepolitiske virkemidler i prisutjevningsordninga for melk, evt finansiere disse over statsbudsjettet

8. Mattrygghet i særklasse

- Innarbeide tydeligere standarder for mattrygghet, dyrevelferd og antibiotikabruk i importerte varer
- Regelverk ved sanering av hensyn til folkehelsa må sikre bonden full kompensasjon
- Norsk mat og fôr skal være fri for genmodifiserte organismer – GMO
- Etablere program for overvåking ved fôrimport som sikrer at importerte fôrråvarer holder norske krav

9. God dyrevelferd – et fortrinn for norsk landbruk

- Støtte næringens utvikling og implementering av dyrevelferdsprogrammer for alle produksjoner for å løfte dyrevelferden
- Følge opp nasjonal dyrehelsestrategi
- Utvikling innenfor dyrevelferd og regelverk må skje på et faglig grunnlag og være konsekvensutreda
- Styrke kompetansen og det økonomiske handlingsrommet til Mattilsynet
- Sikre veterinærdekning i hele landet

10. Ta vare på matjorda

- Det innføres en hjemmel for varig vern av matjord
- Unntaket i jordloven § 2 og omdisponeringsmuligheten i § 9 skal innskrenkes kraftig, for å stoppe nedbyggingen av matjord
- Offentlige retningslinjer skal legge større vekt på jordvernet enn i dag
- Matjord må få en prissatt verdi i samferdselsprosjekter

- Det nasjonale jordvernmålet skjerpes til 2000 da pr år

11. Føre en aktiv rovdyrpolitikk

- Styrke soneforvaltningen med tydelige handlingsregler, som sikrer at rovdyr som tar beitedyr i prioriterte beiteområder tas ut
- Forvalte jervebestanden ned på bestandsmålet ved mer effektiv lisensjakt og aktiv bistand fra Statens naturoppsyn
- Innføre aktiv forvaltning av ørn
- Fjerne mål om ynglende ulv i Norge
- Redusere bestandsmål for bjørn
- Rovdyrsonene skal ikke utvides
- Følge opp Handlingsplan mot villsvin for å hindre etablering i norsk fauna

12. Eiendomspolitikk for den sjøleieende bonden

- Konesjonsloven og jordloven skal gjennomgås og endres for å bli mer effektive og reversere den liberaliseringa som har funnet sted de siste åra.
- Adgangen til å erverve en landbrukseiendom for aksjeselskaper og andre selskaper med begrenset ansvar, må strammes kraftig inn
- Priskontrollen må reflektere eiendommens inntektsmuligheter fra landbruk
- Priskontroll på rene skogeiendommer må gjeninnføres
- Staten skal ta kostnaden ved registrering av fornminner og arkeologiske utgravinger når bonden vil bygge eller nydyrke på egen gård
- Krav om bevaring av kulturminner i landbruksnæringa må finansieres gjennom Kulturminnefondet og skatteinsentiver

13. Areal- og ressursbruk

- Beiteretten i utmark må sikres, slik at den ikke settes til side av konkurrerende utmarksbruk uten erstatning eller tyngende begrensninger i regelverk
- Legges til rette for mer lokalt eierskap og grunneierstyrt forvaltning for å stimulere til næringsutvikling i grunneiers regi
- Sikre grunneiers rettigheter ved næringsvirksomhet i inn- og utmark
- Verneprosesser må sikre at nåværende næringsvirksomhet kan opprettholdes og fremtidige muligheter for næring ikke begrenses. Pågående verneprosesser må gjennomgås på nytt.
- Sikre grunneier full erstatning i verneprosesser, både ved rådighetsinnskrenkninger og fullstendig vern
- Tilbakeføre Lov om laksefisk og innlandsfisk til Landbruks- og matdepartementet
- Fjelloven innføres i Nordland og Troms
- Det skal arbeides aktivt for å redusere konflikter mellom reindrift og jordbruk

14. Skatter og avgifter tilrettelagt for et aktivt landbruk

- Utvikle skattesystemet slik at det blir mer attraktivt å investere i næring og arbeidsplasser
- Redusere formuesskatten på arbeidende kapital gjennom å øke verdsettingsrabatten og bunnfradraget
- Beholde redusert matmoms

- Offentligrettslige begrensninger må hensyntas ved taksering for eiendomsskatt gjennom klarere føringer for kommunenes eiendomstaksering av våningshus på gårdsbruk
- Enklere regler for «mangesysleri» i jordbruket
- Stimulerer til at ungdom som skal ta over gårdsbruk kan spare opp nødvendig egenkapital

15. Styrke landbruket som kompetansenæring

- Styrke FoU i landbrukssektoren med tanke på klimatilpasning, endrede produksjonsforhold, jordhelse og behov for nye fôrmidler
- Sikre god landbruksfaglig utdanning på alle nivå i utdanningsløpet, og at behovet for tilstrekkelig praksis ivaretas i utdanninga.
- Styrke finansiering av landbruksutdanning på universitet, høyskoler, fagskoler og videregående skoler (naturbruk) inkludert voksenagronomen, og sørge for nødvendige investeringer i bygningsmasse, produksjonsutstyr og teknologi.
- Etablere et ekstraordinært tilskudd for lærebedrifter der utgiftene til «verdiskapningsåret» i liten eller ingen grad kan dekkes inn gjennom økte inntekter for bedriften.